

Nikola Šimić Tonin

PERSPEKTIVA PODJELE

Književnost za djecu i mlade i književnost za odrasle

Sažetak: Ovaj rad o perspektivi podjele, želi promišljati književno-teorijski problem podjele književnosti: na onu *za djecu i mlade* i na *onu za odrasle*. Postoji li uopće ta i takva razdjelnica i može li se o njoj uopće govoriti? Što čini tu podjelu, kuda ide granica, od koje književne točke do koje književne točke, književnoga djela, vodi ta granična crta.

Rad je podijeljen u dva dijela. Književnost za djecu i mlade prikaz je pristupa dječjoj literaturi i literaturi za mlade. Literatura za djecu, mlade, odrasle osvrta se na djela s tom dvojnomo književnom namjenom: Mali princ, Pipi Duga Čarapa, Bajke Hansa Christiana Andersena, Ivane Brlić Mažuranić, Ante Kovačića, Mate Lovraka, Branka Ćopića i J. K. Rowling - Harry Potter.

Ključne riječi: perspektiva podjele, književnost za djecu i mlade, književnost za odrasle, dvojna literatura, narativni okvir, pedagoška i obrazovna uloga, socijalna standardizacija, dječja literatura, upitnost razdiobe, novo poimanje književnosti za djecu i mladež, ukidanje granice, bezgraničnost literature, podjela književnih djela na dobra i loša književna djela.

Književnost za djecu i mlade

Odgojna i obrazovna uloga razlikuje književnost za djecu i mlade od književnosti za odrasle. Kako navode mnogi pedagozi, *struka*, proučavatelji književnosti za djecu i mlade, u novije vrijeme sve više i vjerske ustanove kao i nasrtljivije političari. Mnogi govore i o razdjelnici između dječje književnosti i književnosti za mlade. **Milan Crnković** navodi da se te razdjelnice naziru u tematici poput puberteta, tjeskobe odrastanja i teškoće u prihvaćanju društva; u likovima; u pristupu tematici te u izrazu. Vidno nestaje analitička lakoća pristupa kakvu imamo u romanima o djetinjstvu, u primjerima: igra kao zamjena za ozbiljne životne aktivnosti, pothvat u igri, hrabrost, nesebičnost i junaštvo, potvrda junakove vrijednosti, drugarstvo i dječije simpatije, ljubavi, obvezatni i neupitni uspjeh junaka, pobjeda dobra nad zlim, pravde nad nepravdom i sretan završetak u općem ozračju vedrine. Nerijetko u romanu za mlade, 'upada u oči', ostaje, pojednostavljen pristup, nedotjeran i 's vrha', bez dubine, bez da se zagrebe dublje u pristupu i izrazu, a katkad se u dječji roman unose osobine karakteristične i znakovite za roman za mlade. O temi podjele književnosti na onu za djecu i mlade i onu za odrasle, izdašna je tema o kojoj bi se moglo nadugo i naširoko pisati, raspravljati, govoriti. Gdje je granica gdje dječiji svijet prestaje, tko ju određuje i iscertava? Mogu li se poneke odrasle osobe nositi s nimalo lakim temama poput egzistencije čovjeka, njegove socijalizacije, socijalnih problema? Iskustvom koje gorča – kao svako iskreno iskustvo. Ova i još toliko njih/tih pitanja, mogu se staviti u okvir ovoga problema. Pa i sam problem je zapravo pitanje: Postoji li literatura koja je namjenjena za djecu i mlade? Postoji li literatura samo za odrasle? Od *davnih davnina* (usmeno pripovijedanje) tražili su se načini za pristup djeci, u novije vrijeme razvojem znanosti proučava se dječja psiha, dječji svijet. Pisci za djecu odavno *bi napustili* djetinjstvo i svojim pisanjem nastojali se u njega vratiti. Neki s dobrom namjerom i uspjehom. A neki, baš i ne. *Ne tako davno* smatralo se manje vrijednim književnike koji su pisali za djecu. S novim spoznajama mijenjao se i stav o takvoj literaturi ali i književnicima: drugi i drugačiji 'moderniji likovi', načini izražavanja, jezik, tehnološki dosezi modernoga doba, mobilne aplikacije, društvene mreže... dječje vrijednosti.

U 20. stoljeću glavno svojstvo dječje literature postalo je odgojno i obrazovno. Ovakav pristup u većini slučajeva i danas je na djelu. Djeca uče (ne)potrebne sadržaje, i u *krivo vrijeme*. Ono što se bitno počelo mijenjati u suvremenome pristupu jest proširivanje tematike u dječjoj

literaturi, ispreplitanje s literaturom za odrasle, pomicanje ili potpuno brisanje te i takve granice, progovaranje odraslima kroz svijet djeteta. Unatoč tomu što je ovaj problem prisutan, nema mnogo istraživačkih članaka, a znanstvenih radova koji govore o ovoj temi skoro pa da i nema. Slično je pisao i Oton Župančić. *Zastupao je gledište da najbolja djela za odrasle ne moraju, a često i nisu najbolja za djecu, a svako dobro djelo za djecu je dobro i za odrasle.* (Rajko Glibo).

Dijete voli saznati što je u svijetu koji ga okružuje i pokazuje veliku znatiželju za svaku književnu riječ bilo proznu ili pjesničku. Od djeteta ne možemo tražiti da se opredjeljuje prema vrijednostima, mada ne možemo zaobilaziti njegovo mišljenje. Dijete treba odgajati u pismenosti i ljubavi prema čitanju, usvajanju vokabulara kroz morfologiju, sintaksu, bogateći tako hod prema svom spoznajnom obzoru (svoj spoznajni obzor).

Dječja književnost

Postoji li dječja književnost, pita se Milan Crnković 1973. u svojoj knjizi Dječja književnost, Školska knjiga Zagreb 1973., pa nastavlja: *Književnost za djecu kao posebna vrsta nacionalne književnosti, razgranata i bogata književnost koja ima svoje norme, svoju tematiku i svoje čitaoce, danas je stvarnost koju mnogi prešućuju, ali je nitko ne može nijekati. Izloži su puni knjiga što su ih izdavači namijenili djeci, dnevni listovi imaju dječiju stranu, izlaze mnogobrojni dječiji časopisi koji se čak diferenciraju prema dječjem uzrastu; radio – stanice i televizijski studiji imaju svaki dan rezervirano vrijeme za dječije emisije; u gradovima su otvorene brojne knjižnice u kojima se na policama nalaze samo takve knjige koje traže i čitaju djeca; mnogi se pisci danas bave isključivo pisanjem knjiga za djecu i poznati su kao dječiji pjesnici i pripovjedači.* (str. 5.)

Koliko je ovaj tekst daleko od ovoga današnjega, sada-vremena, pa baš i ne, nepobitno stoji i u ovome vremenu, samo što su se neki segmenti teksta, onih njegovih dijelova na koje ukazuje razvili u neslućene i neočekivane oblike, uz svakovrsnu marketinšku potporu. Knjiga je postala roba koja se uz reklamu, marketing, promocije, dizajn, medije, plasira i prodaje i u sve navedeno ulaže se i zarađuje *ne mali novac*. Za potrebe ovoga rada poslao sam upite na preko stotinu knjižnica širom Lijepe naše, o najčitanijim i najposuđivanijim knjigama u knjižnicama i od dobivenih rezultata sačinio ovu listu na dan 23. kolovoza 2015.

Knjige za mladež, domaći autori: 1. Miro Gavran: *Profesorica iz snova* (roman). 2. Sanja Pilić: *Jesam li se zaljubila* (roman). 3. Pavao Pavličić: *Petlja* (roman). 4. Jasminka Tihi – Stepanić: *Baš kao Harry Potter* (zbirka priča). 5. Anto Gardaš: *Filip, Dječak bez imena* (roman).

Knjige za mladež, strani autori: 1. Kate Di Camillo: *Sve zbog Winn – Dixieja*, (roman). 2. Antoine de Saint - Exupery: *Mali princ* (roman). 3. J. K. Rowling: *Harry Potter – i odaja tajni* (roman). 4. Jeff Kinney: *Gregov dnevnik* (roman).

Knjige za mladi uzrast, domaći autori: 1. Sanja Polak: *Dnevnik Pauline P.* (roman). 2. Desa Muck: *Anica i velike brige* (ilustrirana priča, ilustr. Ana Košir). 3. Ivana Brlić Mažuranić: *Šegrt Hlapić* (roman). 4. Hrvoje Kovačević: *Tajna crne kutije* (roman). 5. Maja Gluščević: *Tajna tihe uvale* (roman).

Knjige za mladi uzrast, strani autori: 1. Goscinny / Sempe: *Nikica* (priče). 2. Franceska Simon: *Grozni Grga* (ilustrirana novela). 3. Richard i Florence Atwater: *Pingvini gospodina Poppera* (roman). 4. Enid Blyton: *Pet prijatelja na otoku s blagom* (roman) 5. Branko Ćopić: *Ježeva kućica* (pjesma).

Tragom rečenoga nezaobilazno se nameću kao dječiji hrvatski klasici, od onih vremena do danas: Jagoda Truhelka, Ivana Brlić-Mažuranić, Mato Lovrak, Milivoj Matošec, Ivan Kušan, Hrvoje Hitrec, Zvonimir Milčec, Gligor Vitez, Zvonimir Balog, Pajo Kanižaj, Luko Paljetak, Sunčana Škrinjarić, Nada Iveljić, Višnja Stahuljak, Nikola Puljić, Anto Gardaš, Joža Horvat, Zlatko Krilić, Tito Bilopavlović, Božidar Prosenjak.

Kao i sve u Hrvatskoj i oko Hrvatske i dječji roman u hrvatskom jeziku u svojim početcima nije pripovijedao o dječjim vrijednostima. Roman je bio dječji tek nominalno – djeca su bili glavni likovi ili su likovi djece uvedeni kao fokalizatori. Sputavan i ograničavan, bio je dio dobro smišljene društvene kontrole, prešućenoga dogovora. Mnogo je vremena trebalo da se uspiju razviti pripovijedni postupci koji su karakteristični za dječiji roman, da pripovijedanje ide o dječjem svijetu *kroz dječje vrijednosti*. Od dječjeg romana po sebi, do dječjeg romana za sebe, mijenjao se ne samo pristup likovima djece već i odnos prema likovima odraslih. Slika odraslih promotrenih iz očiju djetetane odgovara predožbi koju odrasli imaju o sebi. Jedan od primjera

takvog romana u kojem je odraslom čitatelju postalo jasno da se stavovi djece i stavovi odraslih razlikuju te da djeca nisu uvijek ta koja su u krivu, roman je to: *Tugomila* izuzetno čitan i od kritike hvaljen, Jagode Truhelke autorice autentičnog umjetničkog glasa koja mnogo drži do klasičnih vrijednosti iz 1894.

Dok je *Tugomila* kao dijete u osobi učiteljice Magdić mogla naslutiti plemenitost i uzvišenost, društvo (u liku gospođe Pejaković) to naprosto ne može prepoznati u učiteljici *Tugomili* usprkos svoj *Tugomilinoj* učenosti i naobrazbi. A to onda znači da su djeca u stanju prepoznati (upravo zbog neiskvarenosti i nevinosti svoje duše) plemenitosti poziva učiteljice i to zauzimaju za svoj ideal, dok odrasli (društvo), inficirani predrasudama i hipokrizijom, to nisu u stanju. Tako se u *Truhelkinom* romanu zapravo suprotstavljaju svi pogledi: pogled djece i pogled odraslih na učiteljsko zvanje. I prvi put dječji pogled je u stanju *proniknuti u suštinu*, a zamagljeni pogled odraslih ostaje na površini, u krugu taštine, društvenih obzira. I, prvi put je *dječje gledište* nadređeno onom *gledištu odraslih*.

Uz pristup likovima, te dječjem svijetu, daljnjim razvojem književnosti za djecu dolazi do njene obrazovne i pedagoške uloge. U 20. stoljeću pa i dan danas, vode se polemike, oko njezina (književnost za djecu i mlade) definiranja. Pedagoge i političare treba uvjeravati da je: *dječja književnost umjetnost, a ne sredstvo odgoja ili ideologiziranja*, s punim pravom primjetio je Milan Crnković.

Kao za toliko drugoga dobrog i (ne)dobrog i oko ove podjele upirao se prst u Austrougarsku. Govorilo se i još se uvijek u nekim znanstveno-književnim krugovima govori, kao što nam je uredila zemljišne knjige, Austrougarska, tako nam je pored toliko toga drugoga imala svoje prste i u razdjelnici unutar književnosti donesenim pravilima i uzansama, prenesenim iz svoga književnokritičkoga dosega, perspektive podjele u podjeli književnosti na *književnost za djecu i mladež* i *književnost za odrasle*?

Istraživanja ruskih formalista i francuskih strukturalista potakla su već plodnije razgovore iz kojih se očitavala i jedna, moguća teorija književnosti za djecu.

Držalo se te podjele dugi niz godina gotovo do današnjih dana, bez propitivanja – bez dovođenja u pitanje, kao Svetoga pisma. No svjetske promjene, civilizacijska dostignuća uvjetovala su promjene u svijetu književnosti nisu mogle, sve da su izrijeком i htjele, zaobići ni

nas. Raznim tehničkim pomagalima svijet je postao tako dokučiv, 'zapravo' izravno susjedstvo - zajedničko dvorište. Sva događanja na *kugli zemaljskoj*, svaka nova vijest u nepun minut običe čitav svijet. Pa, ni literatura za djecu i mlade nije mogla biti izuzeta iz tih promjena nedotaknuta novim dobom.

Današnji desetogodišnjaci s lakoćom čitaju Dickensa ili Šenou i ne pada im na pamet da gube vrijeme uz knjige o mecama i macama... – Kritika za djecu – što je to? Tenžera, Veselko: ***Makar se i posvađali***, Sveučilišna Naklada Liber, Zagreb 1988., str. 203.

Još uvijek se dijete kao čitatelj patronizira - samo odrasli mogu odlučiti što je za njega dobro sustavnim izbjegavanjem odabira novih lektirnih naslova i davanja veće slobode samostalnom odabiru (povjerenje u spoznajne sposobnosti mladih osoba i djece) nametanjem lektire koju nitko, ili tek na tešku muku, *pod mus i moranje* pročita - djetetu 'prava' umjetnost nije dostopna bez nadzora stariji.

Ne može se osporiti, partitura smislovlja, niti itko *zdrave pameti ide za tim*, osporiti odgojnu i obrazovnu ulogu dječje literature, međutim ne smije se stavljati dječjeg čitatelja u okove okvira niti podcjenjivati dječju literaturu i autore tih uradaka. Pisati dobro za djecu jednako je teško kao i za odrasle, pa i teže. Djeca čitaju srcem. Prihvaćaju ili odbijaju - nema sredine, prtostora za nagovor, književno-kritičko-nagovaračke uloge. Djeci se više ne može reći: to je dobro samo ti to još ne razumiješ... a kada to ne razumije, kada to ne dopire do njega, ona i ne posežu za njim ne uzimaju ga za čitanje. Pisanje za djecu pustolovina je duha. Popriličan je broj u Hrvatskoj „književnika za djecu i mladež“ onih koji su: 'savim dobri ali djeci nezanimljivi' - književnika reportažnih zapažanja dogodovština iz njihove mladosti, djetinjstva i dječastva. Teškoća je kada takvim pričama današnju djecu pokušavaju privući na svoj pripovjedački kolosjek. Ne treba pisati bez nadahnuća (odavno utvrđena činjenica), kontinuirano treba brusiti svoj književni izraz sustavnim radom na sebi, čitanjem i izučavanjem autentičnog književnog izraza *književnih velikana*. Umjetnost - "storuki Pygmalion". *U alkarsko ništa* troše se ti i takvi književnici pregaženi vremenom i u ništa troše svoj „stvaralački potencijal“. Ogledala su sami sebi.

Tema ljubavi u dječjoj književnosti dugo je bila pod kontrolom pedagoške cenzure, dugo nije bilo mjesta za tu temu, *nije se rado o njoj...* Ušla je u dječju književnost na mala vrata javljajući se najprije kao sporedni element, uglavnom u funkciji što plastičnijeg, životnijeg

oblikovanja lika ili tek dodavanja kolorita, ukrasa, glavnoj tematici. U središte su je prvi postavili pjesnici. U jednome osvrtu napisao sam kako su: *pjesnici i izmislili ljubav, kako bi pisali pjesme.*

Prema Ludwigu Baueru: *Književnost za djecu u svojim se bitnim odlikama ne razlikuje od književnosti za odrasle. I jedna i druga mogu se doživljavati kao prijenos estetske informacije na prvome mjestu; i jedna i druga moraju biti umjetnički dojmljive i uvjerljive. Ali svijet odraslih i svijet djece nije jednak.*

Književnost kao kućna pomoćnica pedagogije, Tenžerin naslov kao izraz analitike osobujne ličnosti: *Odrastanje, svijet djeteta, obilježen je neprekidnim procesom odgoja i učenja. Učenje je usvajanje znanja, a odgoj usvajanje etičkih pravila i navika koje omogućavaju uspješnu socijalizaciju. Odgoj počinje vrlo rano, u vrijeme prvih spoznaja; dijete će uočivši majčino negodovanje dobiti prvu lekciju iz etike, a od tog trenutka odgoj je neodjeljiv dio odrastanja. Sve to ukazuje na tu korespondenciju doživljaja književnog djela s nečijim iskustvom u najširem značenju te riječi. Djetetu upravo zbog te korespondencije, sveprisutni odgoj može, ali i ne mora predstavljati značajnu dimenziju. Odgoj je u biti vrijednosna kategorija koja uključuje, osim stjecanja znanja, i intenciju, stremljenje prema usvajanju pozitivnih kulturnih, duhovnih i etičkih vrijednosti koje omogućavaju izgradnju osobnih stavova i cjeloviti razvoj osobnosti.* - Tenžera, Veselko: ***Makar se i posvađali***, Sveučilišna Naklada Liber, Zagreb 1988., str. 156.

Spoznaja koju je iznjedrio ovaj istraživački rad (s pretenzijama znanstvenosti) je: odsutnost odgojne, odnosno etičke dimenzije također može prenijeti odgojnu, odnosno etičku poruku. Stoga nikako ne treba podcjenjivati dječjeg čitatelja.

Književnost za mlade

Analizom tematske orijentiranosti romana za mlade vidljiva je zastupljenost, i kod domaćih i kod stranih autora, obrada svih tema koje su donedavno bivale nazivane *tabu temama*. Tako je tematski raspon postao vrlo širok: od prvih ljubavi, prvih seksualnih iskustava, trudnoće,

incesta, silovanja, preko složenih, često okrutnih odnosa u obiteljskom krugu, poput alkoholizma i drugih poroka u obitelji, bijeg od kuće i pokušaj oslobađanja od roditeljskog autoriteta, roditelja kao mjerne jedinice, kontrole i stege, prijestupništva sve do ovisnosti, narkomanije, psihičkih i drugih teških bolesti i smrti.

Dubravka Težak u svom članku *Suvremena angažirana priča za mladež*, navodi: *S razvojem posebnog dijela dječje književnosti za onu djecu koja su već na izmaku djetinjstva (young adults) sve više u književnost prodiru teme povezane uz ljudska prava. Naime čitatelj od četrnaest, petnaest godina već ima poprilično razvijenu svijest i sposobnost da izgradi vlastite stavove o društvu u kojem živi. Angažirana priča (politički socijalno) zamjenjuje sada pedagošku preiču koja se javlja u književnosti za djecu do deset, dvanaest godina kada ih putem literature želi poučiti. (...) Mlade se sada putem književnih djela informira o ljudskim problemima u cijelom svijetu, pokušava ih se senzibilizirati za ozbiljnost problema koji se vrlo često umanjuju ili čak pokušavaju prikriti.*

U književnokritičkoj misli Dubravke Težak treba naglasiti podcrtavanje iznimno značajne pojave u svijetu književnosti za djecu i mlade kod nas, pojavu autorice Silvije Šesto, koja se po riječima Dubravke Težak *svojim prvim romanima Vanda i Debela pojavila na književnoj sceni kao spisateljica koja dobro poznaje tinejdžersku svakodnevicu i uspijeva je vješto oblikovati u zanimljivo narativno tkivo*. To potvrđuje i roman *Ne, hvala!* koji je također socijalo – psihološki.

Sve prisutnija su izbjegavanja i izostavljanja religijskih i političkih tema u literaturi za mlade iz straha pisaca od mogućih ideologiziranja i manipuliranja mladima, zabilježeno, življeno – ne ponovilo se, nametanje lika i djela „druga“ Tita, „najvećega sina naših naroda i narodnosti“ kulta ličnosti kakav sada gledamo po mnogim nedemokratskim zemljama, iste one sletove s mladima, pjesme o „velikome vođi“ „prijatelju mladih“ nametanje njegovoga obrasca djetinjstva kao „svetoga puta odrastanja“. Učenje *napamet*, naizust, pjesama o Titu. Tada se smatralo veleizdajom da koji od učenika ne zna sve o djetinjstvu uz rijeku Sutlu, o Kumrovcu, o psu uz kojeg je „veliki sin prohodao“. Zbog tih i takvih propusta, kojih jednostavno **nije smjelo biti** letjeli su učitelji, nastavnici, direktori (ravnatelji) iz službe i rijetko bi se i nikako nakon tog „propusta“ mogli više ikada zaposliti u struci. Književnici za djecu i mlade, ako ne bi uradili ni

jedan rad o tom ideološki obojenom friziranome djetinjstvu, navlačili bi oči sumnje raznih službi na sebe koje bi im onda od života učinili pakao.

Ovakvo izbjegavanje, izostavljanje, i bojkotiranje, poučeni ranijim iskustvom „uz maršala Tita“ može se smatrati pozitivnim jer mladima ionako okolina već previše toga nameće, ideologizira i pokušava njima manipulirati. Djeci se *zaokolnim* putovima plasiraju video igre na te i druge im (ne)primjerene teme i razne druge tehničke novotarije ugrađene u mobitele, računala...

S druge strane, možda su jednim dijelom ipak ovakve teme i poželjne kako bi se mlade pustilo neka sami rasuđuju: o upitnim moralnim vrijednostima neke religije, razdvajanje vjere od društvene zbilje (poput primjerice položaja žena u Islamu, umotavanje, skrivanje lica, higijenske navike, prehrana, pojava ekstremnoga Islama, Alkaide, mudžahedina, džihada, ISHIL - a, 'kultura življenja', tz. Islamske države...), ili načelima neke političke stranke, ideologije, kulta ličnosti, diktatorima, diktaturi poput primjerice komunizma, komunističkih diktatora, fašizma, nacizma, njihovih diktatora.

Ovakvim pristupom, od tema pa sve do načina izražavanja, literatura za mlade umnogome se prepliće s literaturom za odrasle, dublje udubljava, *kao istosmjerna i naizmjenična struja*. (Žaklina Kutija, prof). Na ova i mnoga pitanja, nametnuta im iz industrije zabave, video i drugih suvremenih računalnih igrica, mladi traže odgovore suočeni i s problemima među vršnjacima, u obitelji, problemima koji obuhvaćaju sve dobne skupine: alkohol, pušenje, droga, pedofilija, nasilje prema drugima i prema sebi – tamne strane života. Zar nije književnost izvrsna mogućnost za *dati te* tražene odgovore.

Brisanje granica literaturi djece i odraslih

Kako je u prethodnom poglavlju navedeno, danas se kroz literaturu za djecu sve više govori o ekologiji, obiteljskim i društvenim problemima te seksu i opijatima, alkoholu, drogi i... Takva tematika posebno je prisutna u književnosti za mladež u koju sve više prodiru teške životne teme. Mnogi teoretičari i pisci danas govore o brisanju granice između dječje i takozvane

književnosti za odrasle te u skladu s tim o nedostatku pedagogije ili čak antipedagoškoj književnosti za djecu.

Razvojni put dječjeg romana dosegao je svoj vrhunac u suvremenoj književnosti gdje su elementi „književnosti za odrasle“ prisutni u dječjim romanima, a ponekad se i odraslima progovara upotrebljavajući elemente koji su svojstveni dječjoj literaturi (**Mali princ**).

Antoine de Saint - Exupery: *Mali princ*, knjiga za djecu, a i dječija knjiga za odrasle. Do pojave *Maloga princa*, metafizičkoga odmarališta duše, književnost za djecu uskotračna je pruga, bez drugoga kolosijeka. Pojavom ove knjige, dobiva svoj prijeko-potrebni - taj drugi kolosijek, drugi i drugačiji pogled u svijet djeteta. Svoju višu razinu, ustajalom skoro pa dokumentarističkom prenošenju s koljena na koljeno, od pisca do pisca, koji kada osjete da su odrasli... pišu za djecu. Koju djecu? Onu koja su oni bili! Kojoj djeci? Ovoj današnjoj - uistinu ne, onoj ondašnjoj? Sebi samima? Jedni drugima (možda!) stavljajući jedni druge, u lektire za djecu...

Ta njihova doživljenost, ovoj danas djeci, ili bolje reći velikim malim ljudima, nije *kul*, nije *in*, u ovo vrijeme oni su Alise u zemlji čuda, koja oblikuju svakodnevicu djece: *Facebook*, *Msn*, *Miniclip*, *Funny games*, *Gta San Andreas*... Ona i onakva djeca kojoj se obraćaju, postoje još samo u njima. Spoznaja današnje djece, *nagibni je vlak*, koji razvija neslućene brzine, i ne staje na svakoj postaji, to i takvo pisanje, međugradski je *šinobus* koji staje od kuće do kuće...

Književnici za djecu dobrano kaskaju za svojom čitalačkom publikom. Znam da svako pravilo, ima i svoj izuzetak, i ono što ih ima ne doseže do ozbiljnijega i cjelovitoga znanstveno-književnoga osvrtu, oblikuje se književnom pojavnošću, raritetom, iznimkom ustaljenome/ustajalome pravilu.

Nitko nije do gore navedeni razgovijetnijim pogledom djeteta progledao kroz književno štivo, bliže prišao dječjoj spoznaji, (ne)sporazumima, traga mašte, pogled je to uistinu s druge planete. Nedoživljenost crteža, nerazumjevanje je dječijega pisma, u počecima djeca pišu crtežima, začuđena (ne)razmjevanjima tih poruka. *Mali princ*, svojevrsna je slikovna psihoanaliza dječije spoznajnosti. Knjiga za djecu/ dječija knjiga za odrasle.

Međutim je li riječ o nedostatku pedagogije ili čak o anti-pedagoškoj književnosti za djecu? Ovakvo udvajanje dvaju naizgled različitih svjetova dovodi do brisanja granica te trenda da ne postoji literatura namijenjena djeci i mladima. Tragom te postavke ima još primjera koji se mogu navesti, poznatijih i manje poznatih primjera takve dvojne književne namjene.

Mali princ je možda najpoznatije djelo koje je istodobno namijenjeno i djeci i odraslima.

Preko pripovijesti o malom kraljeviću, dječja proza je snažno preskočila granice dječjeg svijeta i izbrisala granicu između tzv. *Dječje literature* i književnosti za odrasle.

Dječja književnost se pojavom ovog i njemu sličnim romanima oslobodila iz čvrstih okvira pedagogije i didaktike, unoseći zabavu i humor u dječiju lekturu te portretiranje neobičnih, zanimljivih i originalnih dječjih (i ne samo dječjih) likova. Trebalo bi se jednom upustiti u književnu/znanstvenu avanturu i napraviti usporednicu s likovima šereta Branka Ćopića, osobite čovječnosti, osebnim, onakvih/takvih koji se ne daju ni jednome kalupu, koji su mostovi između modeliranih kalupa, u kojima je toliko liričnosti i srca goluba, pjesnika Branka, njegovi *Orlovi rano lete*, jednako i djeci i odraslima, iste su takve i *Bašte sljezove boje*, *Magarečije godine*, *Glava u klancu*, *noge na vrancu*...

Duhovit *kalamburi*, jezični humoristični *eksperimenti* – stilska raskoš humora... toliko srca i srcu priraslih likova, čarobne ljepote prirode, bogatstva jezika i vedre igre riječima u Carrolllovu stilu, s kojim se po tko zna koji put nemilosrdno poigrala politika... pa, i njegova *Ježeva kućica* (koja je neizbrisivo obilježila mnoga djetinjstva – pa i moje), bi izbačena iz hrvatske lektire za djecu i mladež. Razni te vrste bolesti? Tko ovo naredi i jednako tako izvrši!? I po jednome i po drugome bar jedna bi bolest trebala ponijeti ime. Pa, pročitajmo što je to opasno i štetno po Republiku Hrvatsku u Ćopićevim stihovima Ježeve kućice:

... *Po šumi, širom, bez staze, puta, / Ježurka Ježić povazan luta. / Lovom se bavi često ga vide, / s trista kopalja na juriš ide. / I vuk i medo, pa čak i – ovca, / poznaju Ježa slavnoga lovca. / Jastreb ga štuje, vuk mu se sklanja, / Zmija ga šarka po svu noć sanja. / Pred njim dan hoda, širi se strava, / njegovim tragom putuje slava.* (Slavni lovac – **Ježeva kućica**, Baranko Ćopić.)

1988. Veselko Tenžera kaže: *Što se tiče njegova opusa za djecu (romani, priče, pjesme) može se bez krznanja reći kako je njime već zadobio status klasika i osigurao trajnu budućnost.*

Pisac narodnog duha (Branko Ćopić), - Tenžera, Veselko: *Makar se i posvađali*, Sveučilišna Naklada Liber, Zagreb 1988., str. 293.

Krleža drži Ćopića najdarovitijim dječjim piscem:

... *Izuzetan je talent, bogomdani umjetnik. Sjećam se ljubljanskog Kongresa književnika godine 1952. kada nas se okupilo nekoliko stotina. Svi smo mi za publiku tako reći anonimusi, a ja sam svojim očima vidio kad je hiljadu djece Ćopiću priredilo neviđene ovacije. Nosili su ga na ramenima. Ćopić je pisac koji ima brojnu publiku, pisac koji osjeća čitaoca, a ja to na žalost nisam.* – Enes Čengić: Krleža, *Balada o životu koji teče, S Krležom iz dana u dan*, Knjiga prva, Svjetlost/Sarajevo 1990., str. 57.

Čudi me kako nitko ne načini ogled tragom ove prosudbe i ne zamijeti neupitne tragove romana za djecu u *Registraturi Ante Kovačića*, gdje je uvodni, i najbolji dio romana, Djetinjstvo Ivice Kičmanovića, dječiji roman, štivo za djecu i mladež, kasnije se razvodnjava i 'žuti'. *Stilska polivalentnost romana U registraturi nije koktel pravaca, nego posljedak piščeve unutarne difuzije, s romanesknim korelatom koji treba istražiti na razini djela, gdje bi primjerice i psihoanaliza sigurno dala iznenađujućih rezultata.* – *Pisac društvenog pandemonija (Ante Kovačić)*, Tenžera, Veselko: *Makar se i posvađali*, Sveučilišna Naklada Liber, Zagreb 1988., str. 44.

Naš Andersen, mada nikada nisam odobravao taj naziv, Andersen je Andersen, a jedna je neponovljiva i jedina, **Ivana Brlić Mažuranić**, i njen svijet priča, iz rezervata urođenoga talenta, iz kog bi imao naučiti i sam Andersen. *Priče iz davnine: Sunce Djever i Neva Nevčica, Bratac Jaglenac i sestra Rutvica, Regoč, Šuma Striborova, Kako je Potjeh tražio istinu, Ribar Palunko i njegova žena, Lutonjica Toporko i devet župančića, Jagor.*

Dva puta predlagana za Nobelovu nagradu, prva žena izabrana za člana Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti, prevedena na mnoge svjetske jezike. Pisali su o njoj: Matoš, Kipling, Kuprin, A. B. Šimić, A. Barac, D. Domjanić, M. Begović, V. Kovačić ...

Čistog i muzikalnoga jezika potvrđene vrijednosti i ljepote, iz književne dinastije Mažuranić: **Ivana Brlić Mažuranić**. Književni endem. Književna princeza među književnicima.

Jednako kao i kod navedenih što ih i povezuje s Malim princom, **Božidar Prosenjak** sa svojim kulturnim romanom *Divlji konj*. Ne može se naći baš mnogo kod nas i u bijelome književnome svijetu, tako dobro ispričanih priča kao što je ova, čiste kreativne duhovnosti, što je

sama po sebi, ljepota i jasnost izvorišta, duševnih i umnih prostranstava. U takvom nivou, kad je biće, a ne ličnost pjesnikova, identificirana sa umjetnošću; dakle, u toj oazi lirske ljepote riječi. *Divlji konj, knjiga je o Ljubavi u kojoj je ispisana poruka Neba Zemlji o njezinu opstanku.* – Božidar Prosenjak.

Drugačije je s hrvatskim klasikom književnosti za djecu **Matom Lovrakom** i njegovim romanima, neupitne vrijednosti, drukčije glede usporedbe s Malim princom, to je već prostor za jednu novu i drugačiju studiju, osvrt, znanstveni rad.

*Mato Lovrak, istinski nasljednik Ivane Brlić-Mažuranić u hrvatskoj književnosti za djecu, ujedno je i sljedeća karika u toj književnosti: on Brlić-Mažuranićko djetinjstvo zasnovano u bajci, dakle izvan vremena, premješta u vrijeme, u povijest. Pomak veoma značajan, ako ne i presudan: kulise bajke zamjenjuje su realnim ambijentom, fatalizmu dobra i zla suprostavljena je akcija, etika je postala pitanje izbora. I ono što je veoma značajno, djeca na ovaj ili onaj način počinju braniti svoju istinu od istine odraslih, **Vlak u snjegu**, i **Družba Pere Kvržice**.* – Tenžera, Veselko: ***Pisac životnog jutra (Mato Lovrak), Makar se i posvadali***, Sveučilišna Naklada Liber, Zagreb 1988., str. 33. Ni u kom slučaju ne smije se zaniijekati Ivan Kušan, na kog se osvrnuo i Tenžera: ***Djetinjstvo kao zalag književnosti (Ivan Kušan). Makar se i posvadali***, Sveučilišna Naklada Liber, Zagreb 1988., str. 18. – 20. :

... Glasoviti suvremeni kipar Brancusi negdje je rekao: kad prestanemo biti djeca, onda smo već mrtvi. U našeme vremenu kad je čovjek sebi samome pripremio grandiozni škripac djetinjstvo se ne pojavljuje samo kao stanje u kojemu imademo malo godina i puno mašte, nego kao i stanje duha u kojemu još nismo iskoristili neke svoje najjadnije mogućnosti; stanje raspuća sa slijepim ulicama starenja i smrti, mržnje i svagda istih sukoba. U začaranom biološkom krugu djeca žele odrasti, a odrasli žele vratiti vratiti šanse djetinjstva...

...

Ivan Kušan je jedan od rijetkih urbanih pisaca u nas. On nije zatočenik ni ferijalne pastorale ni glorifikator zdravoga seljačkoga života koji je postao modelom i idealom naše tzv. dječje književnosti. U njegovom romanu **Koko** i družina žive u gradu, u prepoznatljivim lokacijama: Heintelova ulica, pruga, skladišta, kina, Gornji grad... Njihova pustolovina, iako fantastična, krajnje je vjerojatna, bez infantilnih maštarija. Već i površna analiza uvjerava nas kako Kušan ne piše s distance pridjeva, nego ulazi direktno u svijet imenica i glagola, ne

*zamjerajući se logičkom razmišljanju i realizmu svakodnevice. Koko u svojim viteškim namjerama ne zaboravlja da isto toliko voli punjene paprike, i on će na kraju pomalo parodirati majstorski **happy end** svojim gurmanlukom...*

Jednako tako je i s ludističkim humorizmom **Sanje Pilić** jer: *ona više naglašava psihička stanja, atmosferu, raspoloženje, sve u formi krokija, brzog zapisa, često efektne metafore i dojmljive slikovnosti. Budući da je pripovjedačica zanimanjem snimatelj crtanih filmova, što je podatak koji valja akceptirati, može se čak govoriti o svojevrsnoj animaciji metafora u neobično ritmične sekvence.* – Tenžera, Veselko. **Preživljuje dobro pisanje**. Zagreb : Znanje, 1995. Prve knjige, Sanja Pilić: *Prve Priče*, Novi Sad : Matica Srpska, 1984. Str. 215.

Paljetkovim smijehom banalnostima.

Ne vjerujem kako u Hrvatskoj i šire ima i jedno jedino dijete a da nije bar jednom uzelo u ruke, pročitalo: **Miševe i mačke naglavačke**: *Mačka koja je mnogo jela, Mačka koja je mnogo pila, Mačka Ica, Umjetno disanje, Mačka i glasovir, Mačka kod zubara, Mačka koja se samo smijala, Umišljena mačka i zamišljeni miš, Mačka – vodič, Mačka na carinarnici, Mačka kod psihijatra, Epilog, Luka Paljetka*, tu glazbu riječi.

Sva filozofija (zapravo mudrost) ovoga teksta zasniva se na razlikovanju dvaju pogleda na svijet, odnosno dviju različitih, oprečnih vizura, one racionalne kojom na sve oko sebe gledaju (u ovoj knjizi one žaljenja vrijedne) odrasle osobe, i onog maštovitog, iskonski dubokog dječijeg kojim na sve stvari, bića i pojave gledaju djeca. Provlače se vješto kroz tekst biblijski motivi u novom smjelijem ruhu pripovjedača, djeci bliža, skoro pa kao misao vodilja - ona o djeci i Raju Nebeskome. Dječja je duša osjetljiva i ranjiva i pisac za djecu to stalno mora imati u vidu.

Djeca Maloga princa doživljavaju na svoj način te prepoznaju u njemu bliska obilježja djetinjstva i dječijeg interesa. Odrasli spoznaju osamljenost, sjetu i kritiku modernoga čovjeka sputavanog otuđenošću, hijerarhijom materijalizma i koristoljublja, izopačeno vrednovanje, skoro pa na tragu Cesarićeve pjesme o oblaku, koji žari ljepotom na svom nebu. U odraslima Mali princ probudit će nostalgijom sjećanja na vrline neiskvarenog djetinjstva. Nije li to na tragu Svetoga pisma, da jedino kada budemo neiskvareni kao djeca Kraljestvo nebesko biti će naše.

Na samom početku **A. de Saint-Exupery** posvećuje ovu knjigu odrasloj osobi te moli djecu da mu oprostite:

Leonu Werthu. Molim djecu da mi oprostite što sam ovu knjigu posvetio odrasloj osobi. Imam za to ozbiljnu ispriku: taj odrasli je najbolji prijatelj kojeg imam na svijetu. Imam i drugu ispriku: taj odrasli sve razumije, čak i knjige za djecu. Imam i treću ispriku: taj odrasli živi u Francuskoj, gdje pokadkad pati od gladi i hladnoće. I te kako mu treba prijateljske utjehe. Ako sve te isprike nisu dovoljne, rado ću ovu knjigu posvetiti djetetu koje je nekad bio taj odrasli čovjek. Svi su odrasli jednom bili djeca. (Ali se malobrojni toga sjećaju.) Ispravljam, dakle svoju posvetu: Leonu Werthu, kad je bio mali dječak.

U samoj posveti autor Maloga princa, A. de Saint-Exupery naglašava da je ljudsko biće cjelovito biće, ono koje u sebi sadrži i dijete i racionalno odraslo biće, dajući prednost djetetu, te ni jedno od toga ne treba zaboraviti ili izostaviti. Tako je tragom svega rečenoga, i sam Mali princ roman namijenjen i djeci i odraslima, u kojem je A. de Saint-Exupery 'svjesno' iskoristio elemente dječje književnosti da progovori odraslima, a postigao je mnogo više: osvojio i djecu i odrasle, stvorio klasičan lik dječje književnosti i proširio njezine granice, obezgraničio je, vratio je iskonu na jednu jedinu i jedino moguću podjelu na dobru i lošu literaturu, okrenuo je naglavačke, izmijenio tijek promatranja, praćenja, natjerao književnu znanost na prekretnicu vrednovanju književnosti uopće, od Maloga princa k njenim početcima s potrebom novih prosudbi.

Bitno je očima nevidljivo. – reče Lisica Malom princu. *Ovaj život je san o drugom životu kao u snu.* (Bogumili, zapis na stečku u BiH.)

Dječji svijet u očima odraslih postao je nevidljiv, dalek i nedostižan, kao da je s one strane ruba mašte, a on je samo nestvarno – stvaran, neokaljan, neuprljan, čist. Iz očiju djece izvire srce. Djeca gledaju i čitaju srcem. – *Samo se srcem bolje vidi* – Ivana Brlić Mažuranić.

Nestašno dijete koje istražuje svijet, bez aktivnog izravnog sudjelovanja roditelja kao nositelja društvenih normi, *društveno prihvatljivog* Pipi Duga Čarapa - „Nepropisni lik“, po tradicijskoj navadi, lik kakav ne bi smio biti a jeste književni lik - Pipi Duga Čarapa **Astrid Lindgren** dugo je vremena bila, po nekima još uvijek i jeste, pod podebelim znakom upitnika, pa i više njih, upitnika, što se tiče njezine literarne svrstanosti – opredijeljenosti za djecu. Često se zna čuti jednom izrečena konstatacija:

Pipi je nositeljica nekih loših osobina protiv kojih se uvijek borimo kod djece, neki njezini postupci izrazito su nepedagoški, ne baš preporučljivi već suprot tome, za ugledati se na

njih. Sve je kod nje što bi rekao Čopić – antiprotivno tome: Ona nema higijenskih navika, ne umiva se, ne pere zube, ruke, ne siječe nokte... (tijesto mjesi na podu, spava s nogama na jastuku), ne priznaje društvene konvencije (kad želi, ide u školu, kad joj se ne da, ne ide), ne priznaje autoritete (prema učiteljici je na ti, ponaša se prema noj kao prema svojoj vršljakinji) i beskrajno mnogo laže, tako da je nemoguće zaključiti, prepoznati kod nje kada govori istinu. Mnogi Šveđani u Švedskoj i po svijetu jednoglasno su zaključili kako je to loša knjiga, kvari djecu i daje im loš primjer. Ne čudi zato što je Astrid Lindgren u vrijeme kad je napisala to djelo, 1945., imala ne mali problema s nalaženjem izdavača. *Jasno je kao dan* kako bi malo koji roditelj poželio da mu uzor djetetu bude Pipi Duga Čarapa, iako to dakako i nije najgora stvar na svijetu. Dapače, Pipi je izrazito plemenita u svojim postupcima, nesebična je, požrtvovana, plemenita, pravdoljubljiva, rado dijeli drugoj djeci darove, priređuje im ugodna iznenađenja, avanture, razveseljava ih i pouzdan im je prijatelj itd., pozitivno dakako.

Unatoč tomu što mnogo laže, nikada neće slagati da bi nekome napakostila, ili kako bi na taj način priskrbila neku korist sebi. Pipi je svjetlosnu godinu daleko od didaktičkih kalupa dobro odgojenoga djeteta, ali je nositeljica mnogih humanih osobina koje je poželjno razvijati kod djece.

Ne povode se ni djeca baš za svim što vide i čuju, niti su toliko praznoglava, da ne kažem luda da bi išla podizati konje, da bi se u vodi išla svađati s morskim psima, plesati po žici, jahati na biku, voditi tigra u kavez... itd. Pipi je zbog tih i takvih neobičnih ludorija i ludosti, potajna želja svih nas, i djece i odraslih.

Svi bar jednom u životu poželimo izaći bar malo iza zadatih okvira koji nas guše, i koje često živimo i mimo svoje volje, ne živimo ih već ih često trpimo, dok ne „nađemo što bolje“: bolji život, bolje radno mjesto, bolje susjede, bolje mjesto za stanovanje...

Tko od nas ne bi htio biti toliko jak da uništi sve nepravde na ovom svijetu. Ispravi sve krive Drine, narodskim rječnikom rečeno. Stoga je Pipi Duga Čarapa itekako dobrodošla i u dječjoj književnosti i u književnosti za odrasle i ima svoje neupitno mjesto bez koje bi „obje“ književnosti bile siromašne ne samo za jedan takav lik, jer s Pipi mnogo toga ide, drugoga i drugačijega i nadovezuje se na njenu pojavu nakon koje je i svijet djece i svijet odraslih i književnost općenito postala/postali, drugačiji. Lik koji kao da je izmišljen iz dišpeta, *totalno drugačiji od drugih*, uz nos propisima – na uštrb njima. S one strane 'propisa' *antiprotivan*

lijepom ponašanju, školskim kodeksima, uredbama, kućnome odgoju, sve suprotno tome, sve suprotno očekivanome, zahtijevanome, reguliranome, izvrnuti anti – inat – dišperozan lik.

Oštrici osude i zgražanja javnosti bio je izložen pisac bajki **Hans Christian Andersen**, kralj riječi koji je najdublje prodro u dušu bića i stvari, koliko je toga bolesnoga, mračnoga, nestandardnoga, neuobičajenoga, nekonvencijalnoga... vezano za Hansa Christiana Andersena, nenadmašivoga danskoga majstora bajke, teksta protkanoga finim humorom, laka i lepršava ispod kog se skriva ozbiljnost života i ironična suspregnuta tuga, Hansa Christiana Andersena, stalno izloženoga oštrici osude i zgražanja javnoga mnijenja. Pa i njegove bajke, o kojima je u njegovo vrijeme hladan i strog sud, prema mišljenjima 'uzornih' građanja čuvara morala i 'nježne dječje duše', nisu primjerene djeci jer je u njima često prisutna smrt, u često prevelikoj sklonosti plaču i sentimentalnosti, što može djelovati traumatično na osjetljivu dječju psihi. Nadalje, i to nije sve... one, naime, nose izvjesnu djeci nerazumljivu mudrost koja nije primjerena njihovoj dobi, ali ona je shvaćaju i primaju na nesvjesnoj razini. Svako dublje analiziranje Andersenova djela dovest će nas zaključcima koji se svode na mračnu, tešku, depresivnu i bolnu egzistenciju čovjeka, i to, kako su ljudi često bezosjećajni i okrutni, da je ljubav rijetka i kada do nje dođe, i kada se pojavi, ona je kod Andersena – patnja.

Iako po mišljenju kog se teško oslobađala Andersenova literatura, neobične, fantastične i *izmajstorisane* priče, on je *imao petlju*, prvi od književnika nije imao straha, ni u jednome jedinome trenutku nije se bojao u tz. književnosti za djecu pokazati okrutnost, tugu, smrt... ali je to *ukalupio* u svoje priče na nježan i obziran način, kako dijete ne bi bilo povrijeđeno. Neprihvaćen i u svemu dočekan *na nož*, Andersen se sve teže nosio sa stalnim osudama da uzima i priče od drugih autora – krade, ali jedno je sigurno: što god on uzeo izlazilo bi ispod njegovoga pera ljepše i veće.

I ovako i onako, ma koliko god pokušavali negirati, micati u stranu, izbjegavati razgovor o tome, čekajući neko bolje vrijeme za te i takve *razgovor pod svaku cijenu* „to“ skrivati od njih, „štititi“ ih na taj način od tog, smetati pod tepih istine, istinu, kad tad će se djeca suočiti i sa ne tako lijepom stvarnošću kojom su okružena te nije potrebno, kontraproduktivno je, to tako „vješto“ skrivati od njih.

Novo doba, ovo doba pomognuto značajno razvojem medija i mogućnošću brzoga planetarnoga prezentiranja iznjedrilo je stvarnost spisateljskoga umijeća i korištenja te

pogodnosti - Harry Potter dječji je roman koji bez napora čitaju čak i oni koji nemaju gotovo nikakvog čitateljskog iskustva. No, nije riječ tek o kakvom lako probavljivom i isto toliko predvidljivom štitu za usputnu razonodu, već o romanu koji s lakoćom uvlači u svoj doista čarobni svijet pretvarajući ga naskoro u čitateljev drugi dom. Od čitatelja traži sudjelovanje, istraživanje i propitivanje kroz niz nevjerovatnih avantura, istovremeno u okviru fantazije educirajući životu.

Mnogi su književnici posegnuli za formulom koja je Harryja Pottera učinila književnim fenomenom kakav svijet nikad ranije nije doživio, da bi se najzad našli pred nepremostivim zidom koja svaku formulu čini uzaludnom bez ključnog začina imenom Mašta. Upravo je mašta, djetinja i nesputana, osnažena poznavanjem mitologije, čarobnjaštva i žanra fantastike, upravljala kreativnim koracima britanske književnice **J. K. Rowling**. Ta dična dama pisanju se nije predala prema računici, već joj je, prema vlastitim riječima, ideja sinula tijekom jedne vožnje vlakom od Manchestera do Londona. Nadahnuta, bilješke za roman pisala je čak i po salvetama, a omiljeni kutak za pisanje našla je u jednom edinburškom kafiću. Bujice ideja okončala je najzad kao svoje životno djelo – epski serijal koji broji čak sedam romana. Svaki je roman barem za nijansu ozbiljniji i mračniji od prethodnoga; zajedno čine jednu golemu, pronicljivu, mističnu sagu na mjestima zagonetnu poput pustolovina slavnoga Sherlocka Holmesa, na mjestima, pak, mračnu poput pripovijetki Stephena Kinga.

Unatoč lavini kritika o veličanju čarobnjaštva i magije, riječ je prije svega o pustolovnoj priči koja iznad svega veliča vrijednosti prijateljstva, odanosti i plemenitosti. (Branimir Čakić).

Harry Potter, serijal od sedam romana koje je napisala britanska književnica **J. K. Rowling**. Avanture mladoga čarobnjaka Harryja Pottera i njegovih najboljih prijatelja Rona Weasleyja i Hermione Granger, učenika Škole vještičarenja i čarobnjaštva Hogwarts. Okosnica radnje romana je Harryjev sukob sa zlim čarobnjakom Lordom Voldemortom, čiji je cilj osvojiti čarobnjački svijet, pokoriti bezjake (ne-magične ljude) te uništiti sve one koji mu stoje na putu.

Od izlaska prvog romana, *Harry Potter i Kamen mudraca*, 30. lipnja 1997., knjige su stekle veliku popularnost, pohvale kritike i komercijalni uspjeh. Serijal je doživio i kritike zbog sve naglašenijih mračnih tonova u priči. Prema stanju iz lipnja 2011., prodano je oko 450 milijuna primjeraka romana koji su prevedeni na 67 jezika. K tomu, sa svakom od četiri

posljednje knjige u serijalu srušen je rekord najbrže prodavane knjige u povijesti književnosti. Do 2010. godine, šest je knjiga doživjelo i svoja filmska izdanja koja je producirao Warner Bros.; to je najprofitabilniji filmski serijal svih vremena. Sedma je knjiga podijeljena na dva filma: Harry Potter i Darovi smrti - 1. dio koji je premijerno prikazan 19. studenog 2010. i Harry Potter i Darovi smrti - 2. dio koji je premijerno prikazan 15. srpnja 2011. Serijal je popraćen i velikom količinom proizvoda za obožavatelje što brand Harry Potter čini vrijednim više od 15 milijardi dolara.

Ponajjasnije, Harry Potter J. K. Rowling pravo je osvježenje za suvremenu književnost za mlade koje je osvojilo ne samo mlađu već i stariju populaciju. Priča je izgrađena na gotovo arhetipski repetitivnom modelu dječjih pustolovina – želje za otkrivanjem novog, neobičnog i nepoznatog, gotovo s one strane ruba znanosti dimenzija onostranog. Harry Potter J. K. Rowling vodi djecu u pustolovinu u kojoj utječu na „odraslo okruženje“ i upravljaju njime. „Stariji“ čitatelji prate knjigu kao uzbudljivi krimić, mogućnost čitanja na dvije generacijske i žanrovske razine djelimično objašnjava planetarnu popularnost knjige koja se izborila za 1. mjesto u kategoriji dječije literature i potakla porast zanimanja za cjelokupnu dječju književnost. Tema poput smrti, preplitanje humora s ozbiljnim stvarima neki su od glavnih razloga zbog čega je Harry postao tako popularan *sudrug* za odrastanje koji u čitatelju budi dvije želje – želja da se bude dijete i želja da se odraste.

ZAKLJUČAK

Iako dugi niz godina opterećena obrazovnom i odgojnom ulogom, literatura za djecu i mladež nije odvajana samo od literature za odrasle, već i od umjetnosti. Djecu i mladež se kao čitatelje stavlja u jedan uski okvir kojim se stalno pazilo kako će se što odraziti na njihovu psihu, duh, ili budućeg odrasloga čovjeka. S druge pak strane, ni odrasli čovjek nije pošteđen tog uskog okvira gdje ga se udaljava od dječjeg svijeta. Zahvaljujući djelima poput Malog princa i bajkama Hansa Christiana Andersena, brišu se generacijske granice. Odrastao čovjek može uživati u djetetu u sebi, a djeca i mladi od malih nogu otkrivaju mračne strane čovjeka i svijeta te skrivenih nagona u sebi poput erotike i seksualnosti. Pedagoška i obrazovna uloga u literaturama ne moraju iščeznuti, ali ne mora ni biti sveprisutna. Ponekad se i izostavljanjem ovih uloga može odgajati i učiti. Umjetnost je jezik osjećaja, a tko bolje umije ispričati priču i tim jezikom doprijeti do djeteta postaje njegova cjeloživotna intelektualna stvarnost. Čemu dijeliti literaturu na onu za djecu i na onu za odrasle, kada je čovjek cjelovit samo onda kada su u njemu *mudrost starca i duh djeteta ujedinjeni*.

Dječiji i odrasli svijet razdvajaju samo odrasli, jer djeca ne vide tu razliku. U svim knjižnicama u kojima sam bio, u odjelima za djecu i mladež svi upitani djelatnici na tim odjelima i dalje jesu za podjelu koja pored njenih praktičnih strana, zasebnosti dječjega kutka i više mogućnosti posvećivanja djeci vide toliko prednosti u svjesnom i savjesnom usmjerenju književnome predlošku, neovisno o temi i formi izraza namijenjenom svijetu dječje književnosti, s tim da naglašavaju kako: prate 'novo vrijeme' i dosege djece u novim virtualnim sustavima, izlazeći tako iz vremena svoga djetinjstva ulaze u vrijeme djetinjstva današnje djece koje im se događa pred očima.

Narod bi to rekao *jao ti si ga jao* tužan nad činjenicama, a pošten analitičar književnicima, ali i svima koji pokušavaju sudjelovati u kreiranju novih sadržaja „za djecu i mladež“ koji ne slušaju i ne čuju, ili ne žele slušati - čuti bilo novih generacija jer pisat ćemo sami sebi i sami čitati to što su – to što smo napisali.

Literatura

- {1.} Crnković, Milan. *Dječja književnost*. Zagreb : Školska knjiga, 1973.
- {2.} Anketni listić knjižnicama RH s upitom o najposuđivanijim knjigama u 2014. godini. (priredio Nikola Šimić Tonin).
- {3.} Hranjec, Stjepan. *Ogledi o dječjoj književnosti*. Zagreb : Alfa, 2009.
- {4.} Hranjec, Stjepan. *Hrvatski dječji roman*. Zagreb : Znanje, 1998.
- {5.} Hranjec, Stjepan. *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb : Školska knjiga, 2006.
- {6.} Hranjec, Stjepan. *Dječji hrvatski klasici*. Zagreb : Školska knjiga, 2004.
- {7.} Idrizović, Muris. *Književnost za djecu*. Sarajevo : Svjetlost, 1998.
- {8.} Cvitan, Dalibor. *Antologija pjesništva za djecu*. Novi Sad : Zmajevе igre, 1975.
- {9.} Crnković, Milan. *Čarobni govor djetinjstva*. Zagreb : Školska knjiga, 1978.
- {10.} Idrizović, Muris. *Književnost za djecu i omladinu*. Sarajevo : Svjetlost, 1991.
- {11.} Glibo, Rajko. *Oton Župančić*. // Diplomski rad. Sarajevo : Filozofski fakultet, 1971 / 1972.
- {12.} Enes Čengić. *Balada o životu koji teče*. // S Krležom iz dana u dan. Sarajevo : Svjetlost, 1990. Knj. 1.
- {13.} Glibo, Žaklina. *Povijest, politika i poetika u Krležinom romanu Zastave*. // Zadarski književni ljetopis, 1, 2015., 267. – 299.
- {14.} Tenžera, Veselko. *Makar se i posvadali*. Zagreb : Sveučilišna Naklada Liber, 1988.
- {15.} Tenžera, Veselko. *Preživljuje dobro pisanje*. Zagreb : Znanje, 1995.